

СТВОРЕННЯ ТЕРОРИСТИЧНОЇ ГРУПИ ЧИ ТЕРОРИСТИЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК РІЗНОВИД ТЕРОРИЗМУ

Новий КК України в ст.258 («Терористичний акт») передбачає кримінальну відповідальність не тільки за саме вчинення терористичного акту, а й за діяльність, що супроводжує його вчинення. Зокрема, в ч.4 ст.258 КК зазначається: «Створення терористичної групи чи терористичної організації, керівництво такою групою чи організацією або участь у ній, а так само матеріальне, організаційне чи інше сприяння створенню або діяльності терористичної групи чи терористичної організації – караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років». Проте, чи можливо ці дії назвати терористичним актом? Зрозуміло, що – ні. Це вже є терористична діяльність, яка створюється задовго до самого терористичного акту. У зв'язку з цим, природно, виникає питання про невідповідність назви статті 258 КК її змісту. Так яка ж назва ст.258 КК була б адекватною її змісту?

Певним прикладом тут може слугувати попередній склад – ст.257 КК («Бандитизм»), в якому встановлюється відповідальність за організацію озброєної банди, а також за участь у такій банді або у вчинюваному нею нападі. Якщо ж додержуватися логіки назви ст.258 КК, то тоді і ст.257 КК слід було б назвати не «бандитизм», а, наприклад, «бандитський акт», ст.296 КК – не «хуліганство», а «хуліганська дія», ст.113 КК – не «диверсія», а «диверсійний акт» тощо. У світлі викладеного виходить, що більш вірною і точною назвою ст.258 КК могла б стати назва «Тероризм», яка, до речі, мала місце в даному складі протягом усієї роботи над проектом нового Кримінального кодексу України до самого прийняття його Верховною Радою України у другому читанні. Але ж до третього читання цей склад був представлений під назвою «терористичний акт», що, як бачимо, неможливо вважати його вдалою і точною назвою. Вочевидь, з цієї причини і науково-практичний коментар до ст.258 КК починається зі слів: «Під *тероризмом* (підкреслено мною – М. С.) звичайно розуміють залякування населення і органів влади з метою досягнення злочинних намірів» [1, с.681].

Неточність назви ст.258 КК України обумовлена не тільки тим, що поняттям «терористичний акт» охоплюються діяння, які неможливо підвести під це поняття, але й тією обставиною, що в ряді держав під терористичним актом розуміються не ті діяння, котрі передбачені в диспозиції ст.258 КК України, а індивідуальні замаху на конкретних осіб (ст.277 КК Російської Федерації, ст.124, 359 КК Республіки Беларусь). Діяння ж, передбачені ч.1, 2, 3 ст.258 КК України, у цих державах називаються «тероризм» (ст.205 КК Російської Федерації, ст.289, 290 КК Республіки Беларусь). Таким чином, за законодавством деяких держав «терористичний акт» і «акт тероризму» – це близькі, але різні поняття.

У зв'язку з цим в науковій літературі виділяються різні рівні поняття «тероризм».

Так, В.П. Ємельянов виділяє три рівні поняття «тероризм» – 1) у вузькому або власному розумінні, 2) у широкому розумінні та 3) у самому ши-

рокому розумінні [2, с.38–43]. Під тероризмом у вузькому або власному розумінні він вбачає вчинення чи погрозу вчинення вибуху, підпалу чи інших загальнонебезпечних дій, які можуть спричинити загибель людей чи інші тяжкі наслідки і спрямовані на залякування населення з метою спонукання держави, міжнародної організації, фізичної або юридичної особи чи групи осіб до вчинення або відмови від вчинення будь-якої дії [3, с.177]. До тероризму у широкому розумінні він відносить власне тероризм і терористичний акт у російському і білоруському варіанті. До тероризму у самому широкому розумінні – усі злочини терористичної спрямованості (терористичного характеру), які він визначає як суспільно небезпечні діяння, які спрямовані на залякування населення з метою спонукання держави, міжнародної організації, фізичної або юридичної особи чи групи осіб до вчинення або відмови від вчинення будь-якої дії [3, с.177].

У представленій конструкції рівнів поняття тероризму не знаходять місце діяння, передбачені ч.4 ст.258 КК України, хоча вона і містить поняття «тероризм у самому широкому розумінні».

Згідно з іншою позицією, яка висловлена у працях В.А. Ліпкана, Д.Й. Никифорчука, М.М. Руденка, поняття тероризму розглядається у двох рівнях – у широкому та вузькому розумінні. Під тероризмом у вузькому розумінні автори вбачають негативне соціальне явище, обумовлене соціальними, політичними та економічними чинниками, що полягає у застосуванні чи погрозі застосування насильства або інших загально небезпечних дій особою або групою осіб, які прагнуть шляхом залякування і примусу досягти певних соціальних змін у власних інтересах [4, с.44]. Виходить, що до тероризму у вузькому розумінні автори відносять те, що В.П. Смельянов називає тероризмом у самому широкому розумінні, тобто усі злочини терористичної спрямованості.

Тероризмом у широкому розумінні В.А. Ліпкан, Д.Й. Никифорчук, М.М. Руденко називають негативне соціально-правове явище, що характеризується: а) згуртуванням агресивно налаштованих прошарків організованої злочинності з розподілом на ієрархічні рівні і виокремленням лідерів, які особисто не беруть участі у вчиненні актів тероризму, але здійснюють ідеологічні, управлінські та організаційні функції; б) сукупністю складних, широкомасштабних кримінальних видів діяльності, що здійснюються організаціями, групами, особами публічно із застосуванням або погрозою застосування насильства з метою вплинути на прийняття державою, міжнародною організацією, фізичної чи юридичною особою будь-якого рішення чи утримання від нього; в) спрямуванням на дезорганізацію суспільства, залякування більш широкої групи осіб, ніж безпосередні жертви, створення умов для унеможливлення протидії з боку громадськості з метою захисту від соціального контролю, в тому числі за допомогою корумпованих зв'язків; г) нехтуванням будь-якими законами і правилами людського співіснування, нівелюванням життя окремої людини [4, с.44]. У цьому визначенні тероризму у широкому розумінні мають місце й ознаки діянь, передбачених в ч.4 ст.258 КК України, однак обидві представлені позиції вчених потребують деякого уточнення і доповнення.

У конструкції В.П. Ємельянова категорію тероризму у самому широкому розумінні доцільно доповнити ознаками діянь, передбачених в ч.4 ст.258 КК України, а злочини терористичної спрямованості (терористичного характеру) позначити поняттям «тероризм у широкому розумінні», куди віднести і терористичний акт у його російському і білоруському варіанті.

У конструкції В.А. Ліпкана, Д.Й. Никифорчука, М.М. Руденка тероризм у вузькому розумінні слід викласти так, як він представлений у працях В.П. Ємельянова. А те, що автори називають тероризмом у широкому та вузькому розумінні, слід назвати відповідно тероризмом у самому широкому і широкому розумінні.

Таким чином, вбачається за можливе виділити наступні три рівні поняття тероризму:

1. *Тероризм у вузькому розумінні*, яким охоплюються вчинення чи погроза вчинення вибуху, підпалу чи інших загально небезпечних дій, які можуть спричинити загибель людей чи інші тяжкі наслідки і спрямовані на залякування населення з метою спонукання держави, міжнародної організації, фізичної або юридичної особи чи групи осіб прийняти будь-яке рішення або утриматися від нього.

2. *Тероризм у широкому розумінні*, яким охоплюються тероризм у вузькому розумінні й усі інші злочини терористичної спрямованості (терористичного характеру), тобто суспільно небезпечні діяння, які спрямовані на залякування населення з метою спонукання держави, міжнародної організації, фізичної або юридичної особи чи групи осіб прийняти будь-яке рішення або утриматися від нього.

3. *Тероризм у самому широкому розумінні*, яким охоплюються тероризм у широкому розумінні, а також створення терористичної групи чи терористичної організації, керівництво такою групою чи організацією, або участь у ній, а так само матеріальне, організаційне чи інше сприяння створенню або діяльності терористичної групи чи терористичної організації.

Список літератури: 1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. К., 2001. 2. Ємельянов В.П. Терроризм и преступления с признаками терроризирования: уголовно-правовое исследование. С-Пб., 2002. 3. Ємельянов В.П. К вопросу о создании унифицированного понятийного аппарата в антитеррористическом законодательстве // Мировое сообщество против глобализации преступности и терроризма. М., 2002. 4. Ліпкан В.А., Никифорчук Д.Й., Руденко М.М. Боротба з тероризмом. К., 2002.

Надійшла до редколегії 15.05.02

О.А. Малиновська

НЕЛЕГАЛЬНА МІГРАЦІЯ І ОРГАНІЗОВАНА ЗЛОЧИННІСТЬ: ІМАНЕНТНИЙ ЗВ'ЯЗОК

З проблемою нелегальної міграції Україна стикнулася уже в перші роки незалежності. Дві третини кордонів молодої держави, або більше 4,5 тис. км, на той час не були юридично оформлені і не охоронялися. Україна виявилася відкритою для безконтрольного переміщення через